

viunt, sed perpetua, et sine ulla intermissione delectans ».

Tertia utilitas illa est, quod hæc ratione testamur ethnicis et hæreticis non erubescere nos fidem nostram, quandoquidem fidei dogmata, quæ ab ethnicis vel hæreticis irridentur, nos cantu ac versibus celebrare non dubitamus. Cujus rei multa exempla in hist. Ecclesiastica legi possunt. Vide S. Ambrosium in oratione de tradendis basilicis. Ruffinum lib. i. hist. cap. 35. et 36. cum describit translationem reliquiarum sancti Babilaë Martyris et Theodoretum lib. iii. histor. cap. 17. ubi narrat res gestas Publicæ et Virginum, quas illa erudiebat.

Quarta utilitas est, ut Christiani testentur, sibi divinam legem non esse molestam et gravem, sed jucundam et suavem, seque eam non ex timore, sed ex amore servare, juxta illud Psalm. cxviii. *Cantabiles mihi erant justificationes tuæ in loco peregrinationis meæ* (1).

Postrema utilitas est, ut Deo nostro perfectum omni ex parte reddamus obsequium, dum et animo ardentissimis votis, et corpore clarissima voce laudes ejus celebrare contendimus.

Sed claudamus hunc locum verbis Justini, aut quicumque fuit auctor questionum illarum, quæ inter opera Justini leguntur. Sic enim auctor ille loquitur in responsione ad quæst. 107. « Excitat (cantus Ecclesiasticus) cum voluptate quadam animum ad flagrans ejus, quod carmine celebratur, desiderium. Affectiones et concupiscentias carnis sedat, cogitationes malas inimicorum, quos cernere non est, suggestionem oborientes amolitur. Pietatis decertatores generosos et fortes per constantiam in rebus adversis efficit. Omnium rerum quæ in vita tristes, et lucuosæ accidunt, piis adfert medicinam. Mentis ad fructificationem divinarum bonorum rigat. Gladium spiritus hoc Paulus appellat in armamentario; ubi contra invisibiles adversarios, milites veræ pietatis suis instruit armis. Verbum namque Dei est, et quod animi cogitatione, quod carminis præludio; quod carmine ipso celebratur, ac dæmones fugat atque depellit. Et in rebus omnibus, quæ piis eveniunt, animum veræ pietatis virtutibus per carmina Ecclesiastica perficitur ».

(1) Psal. CXVIII, 54. — (2) III Reg. XVIII, 27. — (3) Act. VII, 59.

CAPUT XVII.

Solvuntur objectiones adversariorum.

Adversus ea, quæ diximus, non desunt objectiones, quæ dissolvendæ sunt.

Primo igitur objiciunt, qui cantum Ecclesiæ ferre non possunt, irrisionem illam Heliaë Prophetæ ad Sacerdotes Baal: *Clamate voce majori: Deus enim est, et forsitan loquitur, aut in diversorio est, aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur* (2). III. Reg. XVIII.

Respondeo: Sacerdotes Baal non irridentur ab Helia, quia clamarent voce magna; Nam neque clamasse eos Scriptura tradit; sed quia Baal invocabant Deum inanem et falsum, et qui exaudire non poterat. Alioqui enim si clamor in oratione reprehendi posset, reprehendenda fuisset mulier illa Chananæa, quæ clamabat ad Christum Matth. xv. et cæci illi similiter clamantes Matth. xx. et ipse Dominus, qui cum clamore valido oravit Matth. xxvii. et Hebr. v. et Stephanus qui (Act. vii) voce magna clamavit: *Ne statuas illis hoc peccatum* (3). Itaque inepte Illyricus, alii Baalismum Sacerdotibus Catholicis propter cantum objiciunt, nisi forte Christum, cui Catholici laudes canunt, et Baal pro eodem accipi velit Illyricus.

Secundo objiciunt exemplum Annæ, quæ I Reg. i. orabat in corde suo, ita ut vox penitus non audiretur. Hanc enim sanctam feminam figuram Ecclesiæ fuisse, scribit S. Cyprianus in serm. 6. his verbis: « Deus non vocis, sed cordis auditor est, nec admonendus est clamoribus, qui cogitationes videt. Quod Anna in I Regum lib. Ecclesiæ typum portans custodit et servat, quæ Dominum non clamosa petitione, sed tacite et modeste infra ipsas pectoris latebras precabatur ».

Respondeo: Anna privatim orabat in templo, et ideo tacita vel submissa voce preces suas fundebat, ne alios in eodem loco orantes suo clamore turbaret. Sanctus etiam Cyprianus hoc exemplo instruit populum, sive Ecclesiam de ratione privatæ orationis. Alia vero ratio est orationis publicæ, vel divinarum laudum, quæ communiter celebrari debent. Nam in iisdem libris Regum legimus, Davidem instituisse Cantores, qui magnis vocibus Deum laudarent; et Salomon Rex nominè totius populi orans III Reg. vii.

clara voce oravit, ut ab omnibus audiretur.

Tertio objiciunt illud Matth. vi. ubi Dominus jubet, ut qui orare volunt: *Intrent in cubiculum suum, et clauso ostio Patrem cœlestem in silentio orent* (1). Quem locum exponens Chrysostomus hom. 19. in Matth. sic ait: « Non gestibus corporis, neque clamoribus vocis, sed intentione optimæ voluntatis orationum vota reddamus ». Et similia habet auctor operis imperfecti hom. 13.

Respondeo: Eadem est solutio. Dominus enim instruit eo loco fideles suos, cum privatim orare volunt. Quocirca auctor operis imperfecti loco notato, tres causas reddit, cur non sit magna voce in oratione utendum; quæ omnes causæ cogunt, ut intelligamus hunc locum de oratione privata: « Ex clamosa, inquit, oratione multa mala nascuntur, maxime tria. Primum, qui clamose orat, non credit Deum ubique esse, et absconsa audire. Deinde, mysteria secretarum petitionum tuarum, quas forte non oportebat alium scire præter te et Deum, in auribus bonorum et malorum hominum audienda committis. Denique, clamose orans, juxta te alterum non permittis orare ». Hæc ille.

At qui publice in Ecclesia Dei laudes, et preces decantant, non ideo hoc faciunt, quia credant Deum non esse ubique, vel abscondita non audire, sed quia volunt homines ædificare, atque ad Dei laudes et amorem excitare, pari ratione qui publice canunt, non secretas petitiones Deo porrigunt, sed manifestas, et quæ ab omnibus audiri possunt. Denique non est mirum, si qui canunt in templo non permittant alios privatim, nisi difficulter orare, quoniam tempus illud non privatas, sed publicas preces requirit. Itaque rationes illæ non habent locum, nisi ubi ab omnibus privatim oratur.

Adde quod præceptum Domini de ingreſſendo cubiculo et ostio claudendo, non tam ad cubiculum materiale, quam ad cubiculum cordis referendum est, ut S. Augustinus monet in ii. libro de sermone Domini in monte, cap. 6. alioqui pugnaret hæc sententia evangelicæ cum illa Apostolica, I Timoth. ii. *Volo viros orare in omni loco etc.* (2). Hoc igitur est, quod præcipit Dominus, ut cum oramus, et intentio sit in abscondito, et aditum vanis cogitationibus præcludamus.

Quarto objiciunt illud Apostoli ad Ephes.

(1) Mat. VI, 6. — (2) I Tim. II, 8. — (3) Eph. V, 19.

v. *Psallentes et cantantes in cordibus vestris Domino* (3). In quem locum scribens S. Hieronymus ait: « Audiant hæc adolescentuli, audiant hi quibus psallendi in Ecclesia officium est, Deo non voce, sed corde canendum, nec in tragædorum modum guttur et fauces dulci medicamine colliniendas, ut in Ecclesia theatrales moduli audiantur, et cantica, sed in timore, et in opere, in scientia Scripturarum ».

Respondeo: Apostolus non meminit hoc loco vocis, sed tantum cordis, quoniam non erat necesse homines admonere, ut voce cantarent (nemo enim proprie sine voce cantat) admonere autem ut corde canerent, omnino necesse erat, quoniam multi solis labiis Deum honorant. Et tamen ipse idem Apostolus I Corinth. XIV. et vocis et cordis mentionem facit, cum ait, *Psallam spiritu, psallam et mente*.

Porro S. Hieronymus abusum reprehendit, non bonum usum tollit. Et cum ait: « Deo, non voce, sed corde cantandum », non intelligit solo corde, sed non sola voce esse cantandum. Quod enim vocem S. Hieronymus non excludat, perspicuum est ex verbis illis: « Qui psallendi in Ecclesia officium habent ». Item ex illis: « Et canere et psallere et laudare Dominum magis animo, quam voce debemus ». Item ex illis: « Sic cantet servus Christi, ut non vox cantantis, sed verba placeant, quæ leguntur ».

Quinto objiciunt eundem Hieronymum qui præfat. lib. ii. in Habacuc dicit, titulum orationis Habacuc non debuisse verti, oratio Habacuc cum cantico (ut Septuaginta vertunt), sed oratio Habacuc pro ignorantibus. Et rationem reddit, quoniam non decet orantem canere. Ex quo videtur posse colligi non recte fieri, quod in Ecclesia non solum Hymni et Psalmi, sed etiam Collectæ, et ipsa Dominica oratio cani soleat.

Respondeo: quæ proprie canuntur in Ecclesia non sunt puræ preces, sed Hymni et Psalmi, quibus Dei laudes continentur. Admisceri autem laudibus preces et ea ratione cantari, non est absurdum. Alioqui David propheta reprehendi deberet, qui dum Psalmos canebat, simul etiam Deum orabat, ut ex verbis Psalmorum perspicuum est. Apud nos etiam non censetur absurdum, si quis inter canendas laudes principis, aliquid ab eo modeste postulet. Quæ autem sunt puræ

preces, ut Collectæ, et oratio Dominica, non tam canuntur, quam clara voce distincte pronunciantur, et cum aliqua vocis inflexione, quæ indicet supplicantis affectum. Vox enim supplicantis miserabilis esse debet, ac per hoc inflexionem aliquam vocis, sed modicam et gravem requirit, qualis omnino illa est, quam in precibus ab Ecclesia adhiberi videmus.

Sexto objici posset testimonium Clementis Alexandrini lib. II. Pædagog. cap. 4. qui sic approbare videtur usum canendi, ut usum musicorum instrumentorum penitus improbet. Et in eadem sententiam descendit Justinus, vel quicumque auctor est earum questionum, in quæst. 107.

Respondeo: Clemens Alexandrinus loquitur de convivis, non de officio Ecclesiastico; nec omnino improbat usum instrumentorum musicorum, quamvis magis probet cantum solius vocis humanæ. Nam in eo capite cum in universum improbare visus esset instrumenta musica, addit tamen hæc verba: « Et si ad lyram, vel cytharam canere et psallere noveris, nulla in te cadet reprehensio. Hebræum justum regem imitaberis, qui Deo est gratus, et acceptus, etc. ».

Justinus autem dicit, usum instrumentorum concessum fuisse Judæis propter imperfectionem ipsorum; et ideo in Ecclesia locum non habere ejusmodi instrumenta. Nos vero fatemur, usum instrumentorum musicorum non ita convenire perfectis et imperfectis, et ideo in Ecclesia sero admitti cœpisse; primum enim tempore Vitaliani Pontificis circa annum Domini 660, organorum usus in Ecclesia esse cœpit, si Platina credimus; si vero fidem habere volumus Ajmoino in lib. IV. de gestis Francor. cap. 114. non ante Ludovici Pii tempora, id est, post annum Domini 820. organa in Ecclesiis audita sunt.

Ex quibus omnibus illud efficitur, ut organa propter infirmos in Ecclesiis retinenda sunt, ita non facile alia instrumenta esse introducenda; et in ipsis organis non nisi res sacras et pias sobrie, et graviter exprimentas. Neque enim leve peccatum, vel sacrilegii, vel superstitionis existimandum est, si quis inter sacra celebranda lascivum aliquid organis laudat, et audientium animos non ad pietatem, sed ad amorem mundi, et carnis accendat. Vide de ratione recte canendi in Ecclesia, et de abusibus vitandis Concilium Romanum sub S. Gregorio, quod habe-

tur in Registro epistolarum ejus lib. IV. cap. 8. Concilium Aquisgranense cap. 130. et 132. et 133. Concilium Tridentinum sess. 22. in decreto de observandis et vitandis in celebratione Missæ. S. Bernardum serm. 47. in Cantica; Rabanum lib. II. de instit. clericor. cap. 48. Thomam Cajetanum in comment. ad 2. 2. qu. 91. art. 2.

CAPUT XVIII.

De iis, quæ requiruntur ad officium rite persolvendum.

Jam vero de iis, quæ requiruntur ad officium divinum rite persolvendum, quæ erant tertia quæstio quartæ partis hujus disputationis, breviter disseremus. Accuratam enim harum rerum tractationem relinquimus iis, qui ex instituto casus conscientiæ suscipiunt explicandos.

Igitur ad septem capita revocari possunt, quæ necessaria sunt ad hoc munus, ut oportet, implendum, videlicet ad integritatem, ordinem, qualitatem, locum, tempus, attentionem, devotionem.

Integritas in primis observanda est quoad numerum, ut septem horarum diurnarum, et unius, vel trium nocturnorum officium integre persolvatur. Cum enim hæc sint partes officii principales, qui vel unam ex his partibus sciens et prudens, ac non legitime impeditus ommitteret, lethali crimine se obstringeret, ut præter alios docet gravis auctor S. Antoninus in 3. part. Summæ Theologicæ tit. 14. cap. 4. §. 5.

Integritas deinde servanda est, quoad partes minores, ut Psalmos, Hymnos, Lectiones, etc. Necnon etiam quoad alia singula verba. In qua re non leviter peccant nonnulli, qui prava consuetudine dimidiata verba pronunciant. Quos officio non satisfacere censet Navarrus in Enchiridio, cap. 25. numer. 98. Sanctus vero Bernardus in sermone 47. in Cantica: « Non præcedentes, inquit, verba dimidia, non integra transientes, non fractis et remissis vocibus, muliebri quiddam balba de nare sonantes, sed virili (ut dignum est) et sonitu et affectu voces sancti Spiritus depromamus ».

Ordo in eo situs est, ut singula suo loco ponantur, et officia priorum horarum prius, posteriorum posterius absolvantur. Quamquam si quis forte secus fecerit, non ideo

repetere cogatur, quod non suo loco recitavit, ut sanctus Antoninus recte docet 3. part. tit. 13. cap. 4. §. 4. a quo Doctores cæteri non dissentiunt.

De ordine inter officium horarium et officium Missæ disputari solet. Mihi probabilis videtur ea sententia, quæ habet, nullum esse ordinem essentialem inter Missam, et horas canonicas, ut præter alios docet Dominicus a Soto lib. X. de justitia et jure, quæst. 5. art. 4. Ideo siquidem consuetudo Ecclesiastica servat, ut ante Missam persolvantur officia Laudum et Primæ, quoniam juxta veteres canones, Missa celebrari non poterat nisi hora tertia, vel sexta, vel nona, ut perspicuum est ex can. Nocte, et seq. de consecr. dist. 1.

Cæterum, si quis ante ortam solis, quod hoc tempore permitti non dubium est, Missam celebrare velit, rectius faciet, si officium Primæ sacrificio Missæ postponat, quam si præponat. Quod Ecclesia ipsa Catholica exemplo suo nos docet, cum in nocte Natalis Domini, non alia de causa, Missas celebrari jubet ante officium, non solum Primæ, sed etiam Laudum, nisi quoniam media nocte non est canonicum tempus Laudum aut Primæ.

Quia tamen communis sententia et consuetudo fidelium id habere videtur, ut peccato mortali se obstringere censeatur, qui absque gravi necessitate missam celebrare presumat, matutino officio non expleto. Ut patet ex Antonino par. 3. tit. 13. cap. 6. §. 4. Petro Paludano in 4. dist. 13. quæst. 2. art. 2. Hostien. in sum. tit. de consecr. Ecclesiæ dist. 2. Gab. super Can. lect. 13. Syl. in verbo Missa 1. quæst. 6. Navarra in Enchir. de orat. cap. 21. num. 30. et aliis plurimis, et quia id expresse præscribitur in Rubricis Missalis Romani in principio, et in titulo de defectibus, sine dubio tutius est hoc sequi, quam propter probabilem aliquam rationem peccandi periculo se exponere.

Qualitas officii tunc observatur, cum et clerici suarum Ecclesiarum, et monachi suorum ordinum formam sequuntur. Constat enim aliam esse formam Romani Breviarii, aliam Leodiensis, aliam Salisburgensis, aliam Mediolanensis, aliam aliarum quarumdam civitatum; et rursus aliam Monachorum S. Benedicti, aliam Fratrum Prædicatorum, etc.

Et quamvis Cardinalis Cajetanus in sua

summa, ubi de horis canonicis agit, doceat, non peccare lethaliter clericos, sive monachos, qui Romanum Breviarium eligunt, propriæ Ecclesiæ, vel ordinis Breviario prætermissis: tamen non est id usque adeo certum vel tutum, ut recte monet Dominicus a Soto lib. X. de justitia et jure, quæst. 5. art. 4. nisi id fiat de consensu Episcopi et totius Capituli, juxta concessionem Pii quinti, in Bulla, quæ habetur ad initium Breviarii Romani.

Cujus rei duplex est ratio. Una, quoniam (ut Sanctus Thomas docet in quodlib. 6. art. 8.) quemadmodum clericus, quia Ecclesiæ mancipatus, atque addictus est, ad officium Ecclesiasticum obligatur: sic etiam quia tali Ecclesiæ ratione beneficii addictus est, talis Ecclesiæ officium recitare debet.

Altera, quoniam Concilium Viennense non indulgeret (hoc enim verbo Concilium utitur, ut patet in Clementina Dignum, de celebr. Miss.) clericis et monachis, ut officium divinum recitare possint juxta formam officii Episcoporum vel Cardinalium, cum quibus forte vivunt; nisi alioqui ex præcepto Ecclesiarum suarum, vel ordinum formam divini officii sequi tenerentur. Porro qui nec certæ Ecclesiæ, nec alicui ordini religioso addicti sunt, ut nonnulli, qui ad solum patrimonii titulum ordinantur, iis liberum est cujuscumque Ecclesiæ formam sequi, ut ex directorio juris docent sanctus Antoninus 3. par. tit. 13. cap. 4. §. 2. et Navarrus cap. 25. num. 107. Recte tamen facerent, si usum illius Ecclesiæ sequerentur, apud quam ordinarie versari solent, juxta consilium S. Augustini in epist. 118. cap. 2.

Locus publicarum precum et laudum divinarum proprius atque ordinarius, ecclesia est, ut habetur in Clement. 1. de celebrat. Miss. qui vero privatim officium divinum persolvunt, ubique id facere possunt, quamvis deceat, nisi necessitas cogat, loca turpia, vel minus honesta vitare, ut Ambrosius, sive quicumque est auctor, et Haymo, admonent in comment. ad illa verba: *Volo viros orare in omni loco* (1), I Timoth. II. Recte autem refellitur a Dominico de Soto lib. X. de justitia et jure, quæst. 5. art. 4. eorum opinio, qui censebant non satisfacere officio divino eos, qui beneficia Ecclesiastica possident, nisi in ipsa Ecclesia preces horarias cum ceteris clericis canant.

(1) I Tim. II, 8.

Tempus canonicas horas persolvendi, ut peccatum mortale vitetur, est totum illud spatium, quod intercedit inter vesperam unius diei, et mediam noctem alterius, ut sanctus Antonius, et cæteri fere omnes docent. Itaque si quis intra spatium illud preces horarias legat, non peccat lethaliter, etiamsi alioqui non observet tempora singularum horarum.

Solet autem quæri, quid accipiendum sit hoc loco nomine « Vesperæ », occasus ne solis, an tempus illud, quo vespertinum officium celebrari solet. Sed nos cum sancto Thoma in quodlib. 3. art. 28. in responsione ad 3. existimamus, nomine « Vesperæ » intelligi debere tempus officii vespertini, ac per hoc non peccare lethaliter, qui post Vesperas et Completorium, continuo recitant officium matutinum sequentis diei, etiamsi id fiat ante solis occasum. Ratio enim, cur Doctores ad integrum officium persolvendum assignent tempus a vespera unius diei usque ad mediam noctem alterius; illa est, quoniam officium incipit a primis Vesperis, et terminatur ad Completorium sequentis diei; Completorium autem celebrari debet secundum veterem ritum post occasum solis, et usque ad mediam noctem extendi potest, quoniam in media nocte incipit tempus canonicum officii matutini.

Ut autem peccatum quodcumque etiam veniale vitetur, debent officia singularum horarum illis horis celebrari, unde nomina acceperunt. De quibus horis satis multa diximus supra, cap. 11. Esse autem peccatum, saltem veniale, a canonico tempore in officio persolvendo recedere, communis est sententia Theologorum et Canonistarum, quorum ingentem numerum citat Marcellus Francolinus in lib. de tempore horarum canonicarum, cap. 24. num. 4. et cap. 25. num. 7.

Intelligendum est autem, tunc solum peccatum esse, preces horarias non suo tempore celebrare, quando et longe receditur a tempore canonico, et absque ulla rationabili causa id præsumitur: nisi forte consuetudo jam multis in locis recepta, et a piis doctisque viris tacito quodam consensu approbata excuset. Censetur autem longe recedere a legitimo tempore, qui tunc officium alicujus horæ persolvit, cum verba, quæ leguntur,

(1) Isai. XXIX, 13; Eph. V, 19.

aut canuntur, cum tempore nulla ratione conveniunt, ut si quis ante lucem dicat: Jam lucis orto sydere; vel sub vesperam, aurora lucis rutilat; vel ante meridiem: Jam sol recedit igneus; vel mox a cœna, sive etiam ante cœnam: Somno relectis artubus spreto cubili surgimus.

Sed quidquid sit de rigore juris, certe dubitari non debet, quin sit longe perfectius, fructuosius et facilius officia singularum horarum, suis, propriisque temporibus celebrare, quam multa simul officia sine ulla horarum, et temporum distinctione conjungere. Sic enim satisfcit Ecclesiasticæ institutioni, quæ ideo in certas horas diurnas, atque nocturnas officium distribuit, ut in iisdem horis, atque adeo per omnes totius diei partes, Deum laudemus: sic etiam maxima utilitas ex officii recitatione ad nos accedit, dum tam crebro ad nos ipsi redimus, et a tumultibus sæculi ad pacem Dei, animum revocamus: sic denique labor precum horarum in tot partes divisus ita minuitur, ut levissimus, ac pene nullus esse videatur.

Denique ita faciendum esse tunc etiam, cum privatim officium divinum persolvitur, sancti Patres apertissime docent, quos cap. 11. citavimus. Quibus addi potest Petrus Damiani, qui in epist. ad Desiderium, de miraculis sui temporis, post narrationem horribilis exempli ad hanc rem pertinentis ita concludit: « Distinguenda sunt ergo per momenta temporum Ecclesiastica institutionis officia ».

Attentio triplex distinguitur a Doctoribus, una ad verba, altera ad sententiam, tertia ad ipsum Deum, qui oratur, vel laudatur. Quælibet vero harum trium sufficit; neque necesse est, ut semper sit actualis, modo ita sit virtualis, ut voluntarie numquam interrumpatur. Vide S. Thomam in 2. 2. quæstion. 83. art. 13. Dominicum a Soto lib. x. de justitia et jure, quæst. 5. artic. 5. et Navarrum in Enchiridio cap. 23. num. 105. Huc pertinet illud Isaie XXIX. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me.* Et illud Apostoli ad Ephes. v. *Cantantes et psallentes in cordibus vestris Domino* (1).

Illud quoque S. Cypriani in serm. 6. « Ideo et sacerdos ante orationem præparat fratrum mentes dicendo, sursum corda, ut

dum respondet plebs, habemus ad Dominum, admoneatur, nihil aliud se quam Dominum cogitare debere ».

Et illud S. Augustini in epist. 109. « Psalmis et Hymnis dum oratis Deum, hoc versetur in corde, quod profertur in ore ».

Devotio, quam in officio divino rite persolvendo exigit generale Concilium Lateranense, unde extat cap. Dolentes, de celebrat. Miss. partim est interna, partim externa. Interna devotio est, promptitudo quædam animi ad Deum laudandum ac precandum, quam certe non habent, qui cum tædio ad hoc munus accedunt, vel de prolixitate facile quærantur, devotio externa est promptitudo ad genua flectenda, ad standum, ad canendum, et alia id genus præstanda.

Proderit autem ad devotionem excitandam, si quis dum ad officium persolvendum accedit, breviter apud animum suum revolvat, vel se in precibus cum Deo collocuturum, vel in lectionibus Deum sibi loquentem auditorum, vel in Psalmis et Hymnis, cum Angelis Deo laudes esse dicturum. Sic enim fiet, ut divinum officium non per modum legitis historiam aliquam, sed affectu precantis, audientis, et laudantis Deum, devote, reverenter, humiliterque persolvat. Sic nimirum sanctissimi viri Psalmos, canebant, apud quos, ut Chrysostomus scribit homil. 59, ad populum Antiochenum, Davidica cantica multos movebant fontes lacrymarum.

Sic etiam S. Augustinus, qui de se scribit lib. ix. Confess. cap. 4. « Quas tibi voces dabam in Psalmis illis, et quomodo in te inflammabar ex eis »?

Sic quoque S. Bernardus, qui serm. 7. in Cantica scribit: « Usurpemus officium, quorum sortimur consortium, ut in ore infantium et lactentium perficiatur laus. Dicamus Angelis, psallite Deo nostro, psallite. Atque audiamus eos vicissim respondentes, Psallite. Regi nostro, psallite. Laudem ergo cum cœli cantoribus in commune dicentes, utpote cives Sanctorum, et domestici Dei, Psallite sapienter. Cibum in ore, Psalmus in corde etc ». Vide eundem serm. 47.

Sed placet adscribere, qui de magno illo Dei servo et amatore Francisco S. Bonaventura tradat in vita ejusdem, cap. 16. « Solitus, inquit, erat vir Sanctus horas canonicas non minus timorate persolvere, quam devote. Nam licet oculorum, stomachi, plenis et

hepatis ægritudine laboraret: nolebat muro, vel parieti inhaerere dum psalleret. Sed horas semper erectus, et sine caputio, non gyrovagis oculis, nec cum aliqua syncopa persolvebat. Si quando esset in itinere constitutus, figebat tunc temporis gressum; hujusmodi consuetudinem reverentem, et sacram, propter pluviarum inundantiam non omittens. Dicebat enim, si quiete comedit corpus cibum suum, et futurum cum ipso vermium esca; cum quanta pace et tranquillitate accipere debet anima cibum vitæ ».

CAPUT XIX.

De iis, qui ex officio tenentur ad horas canonicas persolvendas.

Restas part ultima disputationis, quæ est de iis, quibus incumbit ex proprio munere divinum hoc tributum Domino reddere. Et quidem non dubium est apud Catholicos hoc officium ad Clericos et Monachos, atque ad Clericos, vel ratione ordinis sacri, vel ratione Ecclesiastici beneficii proprie pertinere. Extant enim non pauci Conciliorum veterum canones, unde id colligi potest; de quibus vide apud Gratianum distinct. 92. can. finali, et in epistolis decretalibus, cap. Presbyter de celebratione Miss. et cap. Dolentes, eodem titulo, et Clementinam primam, eodem etiam titul. Item Concilium Cabilonense can. 59, Monguntinum sub Rabano canone 16. Concilium Lateranense postremum sub Leone X. sess. 9. et alia id genus.

Est autem quæstio, an id recte fiat ut soli Clerici et Monachi ad hoc officium obligentur. Id enim reprehendi ab adversariis, ne potissimum a Joanne Brentio, notavimus cap. 12. Sed quia res facilis est, breviter expediri poterit.

Tribus igitur argumentis probamus id recte fieri. Primum enim id probatur exemplo veteris Ecclesiæ utriusque Testamenti. Nam in Testamento vetere non totus populus, sed soli Levitæ Psalmos ex officio publice decantabant. I Paralip. xv. *Dixit David Principibus Levitarum, ut constituerent de fratribus suis cantores etc.* Et cap. xvi. *Constituitque coram arca Domini de Levitis, qui ministrarent et recordarentur operum ejus, et glorificarent, atque laudarent Dominum Deum Israel* (1). In Testamento novo Apostoli primi

(1) Par. XV, 16; ibid. XVI.